
MATERIALE ARHEOLOGICE DIN AȘEZAREA CUCUTENIANĂ DE LA DRĂGUȘENI (JUD. SUCEAVA)

Vasile Diaconu

In memoriam prof. Gavril Luca

Cuvinte-cheie: eneolitic, Cucuteni, Drăgușeni, așezare fortificată, artefacte.

Introducere

Cunoscută încă din deceniul 3 al secolului XX, așezarea cucuteniană de la Drăgușeni (județul Suceava) a stârnit interesul cercetătorilor prin amplasamentul său și prin vestigiile arheologice furnizate.

Situl se află în zona de sud a Podișului Sucevei, pe partea stângă a râului Moldova, la jumătatea distanței dintre satele Drăgușeni și Broșteni. Așezarea ocupă o bună parte dintr-un platou înalt, aflat la aproximativ 2 km est față de satul Drăgușeni, pe malul drept al pârâului Balta Popii (fig. 1/1-3, 5). Amplasamentul topografic al acestei stațiuni este unul deosebit; dispune de o foarte bună vizibilitate asupra unui sector important al văii Moldovei, prezintă pante naturale pe trei laturi (sud, vest și nord), ceea ce îi sporea capacitatea de apărare, iar la baza promontoriului se găseau mai multe izvoare abundente. Altfel spus, este o așezare cucuteniană tipică, fapt susținut și de toponimul prin care este cunoscută – *Cetățuia*¹.

¹ V. Ciurea, *Preistoria. Viața omului primitiv în vechiul ținut al Sucevei. V – Stațiunile preistorice pe Valea Moldovei*, 10, 1931, p. 18-20; D. Monah, Șt. Cucoș, *Așezările culturii Cucuteni din România*, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 91.

Primele cercetări, desfășurate sub forma recunoașterilor de suprafață și a unor mici sondaje, se datorează profesorului V. Ciurea și învățătorului D. Drăgușanu, care au recuperat din cadrul sitului diferite materiale arheologice, reprezentate prin fragmente ceramice, piese de silex, reprezentări antropomorfe și zoomorfe².

Ulterior, Vl. Dumitrescu a executat săpături mai ample în această așezare, a cărei suprafață a fost estimată atunci la aproximativ 2 ha. Prin cele cinci secțiuni (A-E), totalizând aproximativ 260 mp, s-a urmărit sondarea stațiunii în două zone distincte, respectiv spre est și spre nord (fig. 1/4), cu scopul stabilirii stratigrafiei. Materialele arheologice descoperite, în special resturile ceramice pictate, au adus informații edificatoare privind încadrarea așezării în faza B a culturii Cucuteni³. Pe lângă ceramică, a fost descoperit și un lot bogat de piese lucrate din silex, piatră, os și corn, dar și numeroase statuete antropomorfe și zoomorfe⁴.

Agricultura, practică intensiv după introducerea sistemului colectivizării, a făcut ca situl să fie puternic afectat. Cu toate acestea, profesorul Gavril Luca, născut la Drăgușeni, a efectuat numeroase periegeze în zona respectivă, salvând diverse piese arheologice care se găseau pe suprafața așezării. Unele dintre acestea, cum ar fi un vas cu tub de scurgere sau câteva statuete antropomorfe, au fost publicate de autorul investigațiilor⁵, subliniind astfel importanța acestui sit.

În contextul discuțiilor privitoare la istoricul cercetărilor din cadrul sitului de pe *Cetățuia*, se cuvine să amintim că o parte din plastica antropomorfă descoperită aici a fost discutată și de către cercetătorul Dan Monah⁶.

De asemenea, publicarea monografiei comunei Drăgușeni a reprezentat un nou prilej pentru a se face mențiuni despre vestigiile arheologice de pe *Cetățuia*, mai ales că autorul cunoștea bine realitățile istorice din zona amintită⁷.

Recent, în 2013, dr. Neculai Bolohan, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, a făcut o cercetare de suprafață pe situl de pe *Cetățuia* cu scopul de a observa starea de conservare a acestuia, dar și pentru a stabili eventuale corelații între această așezare cucuteniană și alte stațiuni contemporane identificate în zonă.

² V. Ciurea, *Apreçu des antiquités préhistoriques du département de Baia*, în *Dacia*, III-IV, (1927-1932), 1933, p. 54-55.

³ Vl. Dumitrescu, *Une nouvelle station à céramique peinte dans le nord-ouest de la Moldavie*, în *Dacia*, III-IV (1927-1932), 1933, p. 115-149; S. Ignătescu, *Istoricul cercetării culturii Cucuteni în Podișul Sucevei*, în *CC*, XI, 2005, p. 6.

⁴ Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, fig. 4-23.

⁵ G. Luca, *Noi mărturii privind vasele cu tub de scurgere*, în *Suceava*, XI-XII, 1984-1985, p. 393-395; Idem, *Statueta antropomorfă cucuteniană de la Drăgușeni-Fălticeni*, în *CercIst*, SN, XII-XIII, 1981-1982, p. 113-116.

⁶ D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, *BMA*, III, Piatra-Neamț, 1997, fig. 140/7, fig. 169/3, fig. 188/7.

⁷ G. Luca, *Monografia comunei Drăgușeni, județul Suceava*, Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamț, 2007, p. 23-25.

În nota de faţă ne propunem să valorificăm un lot de materiale arheologice provenite din situl cucutenian de pe *Cetăţuia* de la Drăguşeni, aflat în colecţia Muzeului de Istorie şi Etnografie Târgu Neamţ. Piese care vor face obiectul studiului nostru au fost descoperite prin cercetări de suprafaţă de către prof. G. Luca, în perioada cât a funcţionat ca muzeograf la instituţia amintită (1975-1985). Publicarea acestor artefacte vine să aducă unele completări la ceea ce se cunoaşte deja despre situl amintit, în condiţiile în care, prin distrugerea sistematică generată de lucrările agricole, posibilitatea unor săpături ample este prea puţin viabilă.

Ceramică şi obiecte de lut ars

1. Vas lucrat din pastă fină, ars la cărămiziu. Recipientul este o amforă în miniatură, iar pe diametrul maxim prezintă o proeminenţă perforată vertical. Gura este ciobită şi îi lipseşte cea de-a doua proeminenţă. Dimensiuni: înălţime – 5,7 cm; diametrul maxim – 5,6 cm; diametrul bazei – 2,4 cm; diametrul gurii – 3,4 cm (fig. 2/1).

2. Greutate de lut, modelată din pastă neomogenă, arsă la cărămiziu. Are formă circulară şi era prevăzută cu o perforaţie în zona mediană. Obiectul se păstrează în stare fragmentară. Dimensiuni: diametrul maxim – 10,5 cm; grosime – 6,3 cm (fig. 2/2).

Plastică antropomorfă şi zoomorfă

3. Statuetă de mici dimensiuni, modelată din pastă fină, arsă la cărămiziu. Fragmentul provine de la partea inferioară a unei reprezentări feminine. Picioarele sunt unite, iar zona din spatele genunchilor este reliefată. Dimensiuni: înălţime – 4,6 cm, lăţime – 2 cm (fig. 2/4).

4. Fragment dintr-o statueta feminină, de la care se mai păstrează un picior şi o porţiune din bazin. A fost modelată realist din pastă fină, omogenă, arsă la cărămiziu. Dimensiuni: înălţime – 6,1 cm; lăţime – 2,2 cm (fig. 2/5).

5. Fragment dintr-o statueta de dimensiuni medii, modelată stilizat dintr-o singură bucată. Face parte din categoria reprezentărilor verticale, cu partea inferioară conică. Statueta a fost lucrată din pastă fină, omogenă, fiind arsă la brun-cărămiziu. Dimensiuni: înălţime – 6,7 cm; lăţime – 2,4 cm (fig. 2/3).

6. Figurină zoomorfă, reprezentând un mamifer. Capul este rupt, iar picioarele sunt lipite şi schematic realizate. A fost modelată dintr-o pastă de bună calitate, omogenă, cu mici granule de calcar şi cioburi foarte mărunte pisate în compoziţie. Dimensiuni: înălţime – 4 cm; lungime – 7,2 cm (fig. 2/6).

7. Figurină zoomorfă, destul de bine păstrată, ce reprezintă probabil un bovideu. Este modelată din lut de bună calitate, fără impurităţi, ars la cărămiziu. Capul şi picioarele sunt redat schematic. Dimensiuni: înălţime – 3,2 cm; lungime – 5 cm (fig. 2/7).

Piese litice

8. Percutor de silex, de formă sferică, cu urme de lovire și desprinderi așchiale. Piesa este calcinată. Dimensiuni: diametrul maxim – 5,5 cm (fig. 3/1).

9. Așchie macrolitică de silex cenușiu. Păstrează o porțiune din cortex, precum și negativele unor desprinderi lamelare anterioare. Pe una din margini și pe partea distală prezintă retușe. Dimensiuni: lungime – 10,3 cm; lățime – 5,4 cm (fig. 3/3).

10. Așchie de silex cenușiu. Păstrează urme de cortex, iar pe partea distală prezintă retușe inverse. Dimensiuni: 4 x 3,5 cm.

11. Așchie de silex, brun-cenușiu, ovală, cu desprinderi așchiale pe ambele fețe. Dimensiuni: 4,9 x 2,8 cm.

12. Lamă de mari dimensiuni, de silex cenușiu, opac, cu două nervuri și fine retușe marginale. În zona bulbului de percuție prezintă retușe de acomodare. Dimensiuni: lungime – 17,8 cm; lățime – 3,6 cm (fig. 3/4).

13. Lamă de dimensiuni medii, din silex maroniu, cu o nervură și fine retușe marginale. Dimensiuni: lungime – 8,7 cm; lățime – 2,7 cm (fig. 3/2).

14. Lamă de dimensiuni medii, de silex cenușiu, trunchiată, denticulată pe una din laturi și cu fine retușe marginale. Prezintă puternice urme de lustru. Dimensiuni: lungime – 4 cm, lățime – 1,7 cm (fig. 3/8).

15. Fragment de lamă, de mici dimensiuni, de silex cenușiu, prevăzută cu retușe marginale. Dimensiuni: lungime – 3 cm; lățime – 1,7 cm (fig. 3/5).

16. Fragment de lamă, lucrată din opal de culoare albă, cu două nervuri și fine retușe marginale. Dimensiuni: lungime – 3 cm; lățime – 1,9 cm (fig. 3/10).

17. Fragment de lamă, lucrată din silex cenușiu deschis, cu două nervuri și puternic retușată. Dimensiuni: lungime – 4 cm; lățime – 2,7 cm (fig. 3/9).

18. Fragment de lamă, de dimensiuni medii, lucrată din silex brun, cu o nervură și puternic retușată. Dimensiuni: lungime – 5,2 cm; lățime – 2,1 cm (fig. 3/1).

19. Fragment de lamă, din silex, cu o nervură. Piesa este calcinată. Dimensiuni: lungime – 2,7 cm; lățime – 2 cm (fig. 3/12).

20. Fragment de lamă, de silex cenușiu, cu o nervură și fine retușe marginale. Fragmentul provine de la partea distală a lamei. Dimensiuni: lungime – 2,7 cm; lățime – 1,5 cm (fig. 3/11).

21. Împungător, lucrat din silex, pe suport lamelar. Are dimensiuni medii, fiind retușat pe una din laturi, dar și spre vârf. Dimensiuni: lungime – 4,7 cm; lățime – 1,2 cm (fig. 3/6).

22. Răzuitor convex, lucrat pe suport lamelar, din opal de culoare albă. Retușat pe capăt și pe ambele laturi. Dimensiuni: lungime – 4,7; lățime – 2,3 cm (fig. 3/13).

23. Topor de formă trapezoidală, confecționat din marnă, prelucrat sumar, mai ales în zona tăișului. Păstrează urmele desprinderilor așchiale. Dimensiuni: lungime – 12,5 cm; lățime – 5,5 cm (fig. 4/1).

24. Teslă, lucrată din marnă, de formă trapezoidală. Suprafaţa este foarte bine şlefuită şi prezintă unele deteriorări de uzură, în special pe tăiş. Dimensiuni: lungime – 9,2 cm; lăţime – 5,3 cm (fig. 4/2).

25. Teslă, lucrată din marnă, prelucrată mai ales în zona tăişului. Are formă dreptunghiulară şi păstrează urme ale desprinderilor aşchiale. Muchia este ruptă. Dimensiuni: lungime – 7,6 cm; lăţime – 4,1 cm (fig. 4/4).

26. Dălţiţă de mici dimensiuni, lucrată din marnă şi cu urme de prelucrare doar în zona tăişului. Muchia este îngroşată. Dimensiuni: lungime – 8 cm, lăţime – 3,2 cm (fig. 4/3).

După această prezentare a lotului de materiale, se impun şi unele consideraţii menite să sublinieze câteva aspecte generale.

Referitor la acel vas miniatural, facem precizarea că nu reprezintă o raritate, astfel de piese fiind întâlnite în majoritatea aşezărilor cucuteniene. Ca şi în alte cazuri, obiectul prezentat de noi este o imitaţie la scară redusă a unei amfore. Pe lângă exemplarele descoperite tot în cadrul acestei aşezări⁸, mai amintim recipiente similare identificate în locuinţele Cucuteni B de la Truşeşti (judeţul Botoşani)⁹ şi Poduri (judeţul Bacău)¹⁰. Majoritatea acestor vase miniaturale sunt neglijent lucrate şi lipsite de decor¹¹.

Plastica este ilustrată prin cele două categorii principale: reprezentări antropomorfe şi reprezentări zoomorfe. Statuetele antropomorfe se păstrează în stare fragmentară, sunt modelate stilizat şi ilustrează doar personaje feminine. Cele trei reprezentări antropomorfe fac parte din categoria statuetelor în poziţie verticală, de dimensiuni medii, care se încadrează în repertoriul tipologic specific fazei B a culturii Cucuteni¹². Şi săpăturile lui Vl. Dumitrescu au permis descoperirea unui număr important de astfel de piese, majoritatea aflate în stare fragmentară, cu o predominare a personajelor feminine¹³.

Şi în ceea ce priveşte figurinele zoomorfe, remarcăm schematismul accentuat, astfel încât identificarea unei specii anume este dificil de realizat¹⁴. Totuşi, după detaliile morfologice păstrate, putem admite că sunt redat animale domestice, posibil chiar bovine.

⁸V. Ciurea, *Preistoria*., pl. 4/3.

⁹ M. Petrescu-Dîmboviţa, M. Florescu, A.C. Florescu, *Truşeşti. Monografie arheologică*, Editura Academiei Române, Bucureşti - Iaşi, 1999, fig. 346/5, 6, 9.

¹⁰ Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, C. Preoteasa, D. Garvăn, *Poduri-Dealul Ghindaru. Cercetările arheologice din caseta C. 2005-2009, BMA, XXII*, Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamţ, 2009, p. 72, nr. 32.

¹¹ Şt. Cucuş, *Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei, BMA, VI*, Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamţ, 1999, p. 103.

¹² D. Monah, *op. cit.*, p. 113-116; Şt. Cucuş, *op. cit.*, p. 123-130.

¹³ Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, fig. 19-22.

¹⁴ Şt. Cucuş, *op. cit.*, p. 131.

Un interes aparte prezintă și lotul de piese litice, compus din artefacte cioplite și obiecte cu tăiș, realizate prin șlefuire. Prima grupă de piese este lucrată în cea mai mare parte din silex și doar două piese au fost confecționate din jasp. În schimb, piesele cu tăiș, sunt lucrate doar din marne brune bituminoase, de proveniență locală.

Din punct de vedere tipologic, întâlnim câteva categorii de piese litice obținute prin cioplire: lame, împungătoare, răzuitoare, așchii. O atenție deosebită o merită piesele macrolitice (o așchie și două lame). Una dintre lame, pe lângă faptul că are dimensiuni apreciabile, este lucrată din silex volhânian, ceea ce ne poate indica faptul că avem de a face cu un eventual import în spațiul est-carpatic. Asemenea lame, considerate a fi adevărate cuțite, au o frecvență scăzută în ansamblul litic al fazei Cucuteni B, iar contextual puteau fi utilizate ca arme (pumnale, vârfuri de lance)¹⁵. Nu lipsită de importanță este și lama denticulată și cu puternice urme de lustru, care poate fi inclusă în categoria inserțiilor pentru seceri.

Grupa uneltelor cu tăiș, realizate prin șlefuire, nefiind foarte bine reprezentată numeric, nu poate constitui subiectul unei discuții ample. Cele patru exemplare amintite anterior documentează tipurile principale de piese folosite în activitățile de tăiere, tranșare, cioplire, finisare, scobire, în special a lemnului: topoare, tesle, dălți.

Materialele publicate în această notă, fără să aibă o pondere cantitativă deosebită, se remarcă totuși prin diversitatea tipologică. Deși provin din cercetări de suprafață, aceste artefacte completează setul (relativ modest) de informații cunoscute în legătură cu așezarea cucuteniană de la Drăgușeni-Cetățuia.

Un amănunt care trebuie subliniat este legat de poziția strategică a acestui sit, care putea controla o bună parte din sectorul mijlociu al Văii Moldovei. Este, de altfel, una dintre puținele stațiuni din faza Cucuteni B aflate pe malul stâng al râului amintit și care beneficiază de condiții naturale de fortificare, la fel ca și așezarea de la Boureni (jud. Iași)¹⁶, aflată la aproximativ 10 km spre sud. Toate aceste detalii credem că ar trebui să constituie suportul unei analize minuțioase privitoare la dinamica populațiilor cucuteniene din faza B aflate la interferența dintre Podișul Sucevei și zona subcarpatică, având în vedere faptul că Râul Moldova a fost și o importantă rută de comunicație în preistorie.

¹⁵ Vezi și N.N. Skakun, *Excavations at Bodaki (Ukraine) and the importance of flintworking activities in the eneolithic*, în *MemAntiq*, XXIV, 2007, p. 334-345; M. Gurova, *Connotations fonctionnelles des grandes lames chalcolithiques; Exemple de la Bulgarie*, în *ArchBulg*, XIV, 2, 2010, p. 1-10.

¹⁶ V. Chirica, M. Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, II, Iași, 1985, p. 255, nr. LI.2.A.

**ARCHAEOLOGICAL ARTIFACTS
FROM THE CUCUTENI CULTURE SETTLEMENT
OF DRĂGUŞENI (SUCEAVA COUNTY)**

Abstract

Keywords: *Chalcolithic, Cucuteni culture, Drăguşeni, fortified settlement, artifacts.*

Within this article there are brought to our attention several archaeological artifacts from the Cucuteni culture settlement of Drăguşeni (Suceava County).

The settlement lies upon the Suceava Plateau, on the left bank of the Moldova River, thus benefiting of a special strategic location. Systematic researches and several surveys were carried out within this settlement in the early 1920's. Nowadays, the settlement is almost destroyed due to the intense agricultural labors.

The set of items presented by this article was discovered by professor Gavril Luca, during 1975-1985. More precisely, it is about several pieces of pottery, anthropomorphic and zoomorphic representations, as well as stone and flint tools. All the artifacts belong to the type register of the Cucuteni B phase.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Drăguşeni-Cetăţuia: 1-3 – settlement location; 4 – excavations carried out by Vl. Dumitrescu; 5 – view of the settlement from the south (photo N. Bolohan, 2013).

Fig. 2. Drăguşeni-Cetăţuia: 1 – miniature vase; 2 – burnt clay weight; 3-5 – anthropomorphic statuettes; 6, 7 – zoomorphic figurines.

Fig. 3. Drăguşeni-Cetăţuia: 1-13 – stone items.

Fig. 4. Drăguşeni-Cetăţuia: 1-4 – stone items.

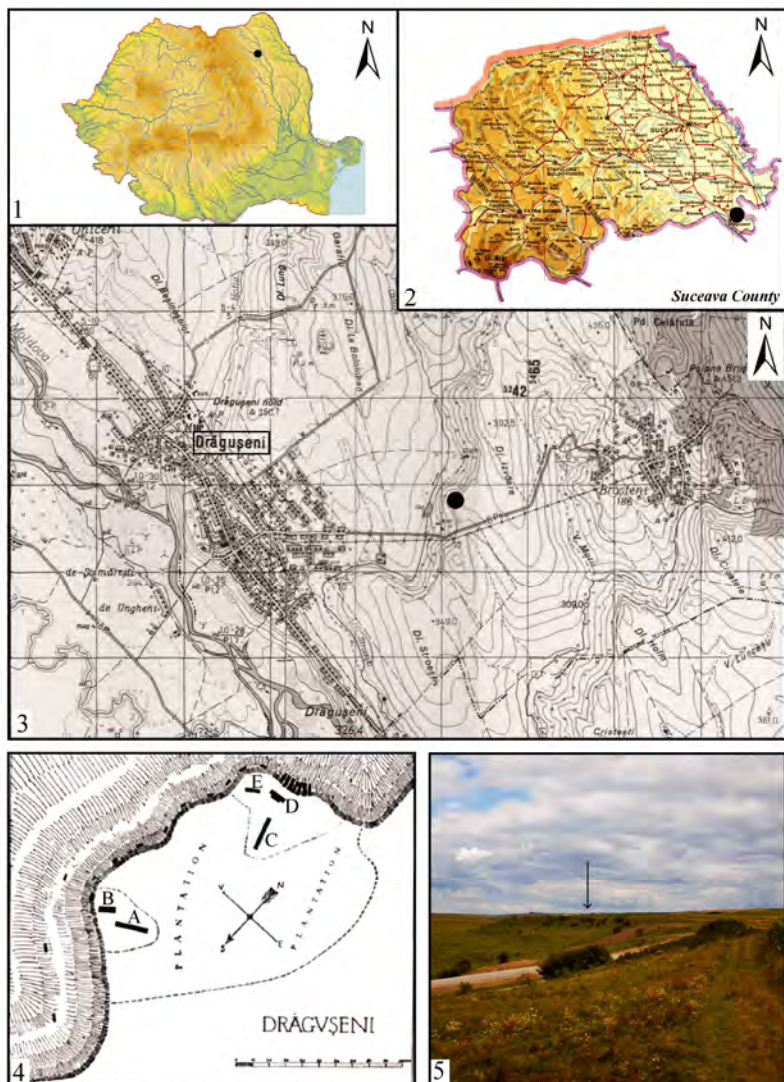

Fig. 1. Drăgușeni-Cetățuia: 1-3 – amplasarea sitului;
 4 – săpăturile efectuate de Vl. Dumitrescu;
 5 – vedere asupra sitului dinspre sud (foto N. Bolohan, 2013)

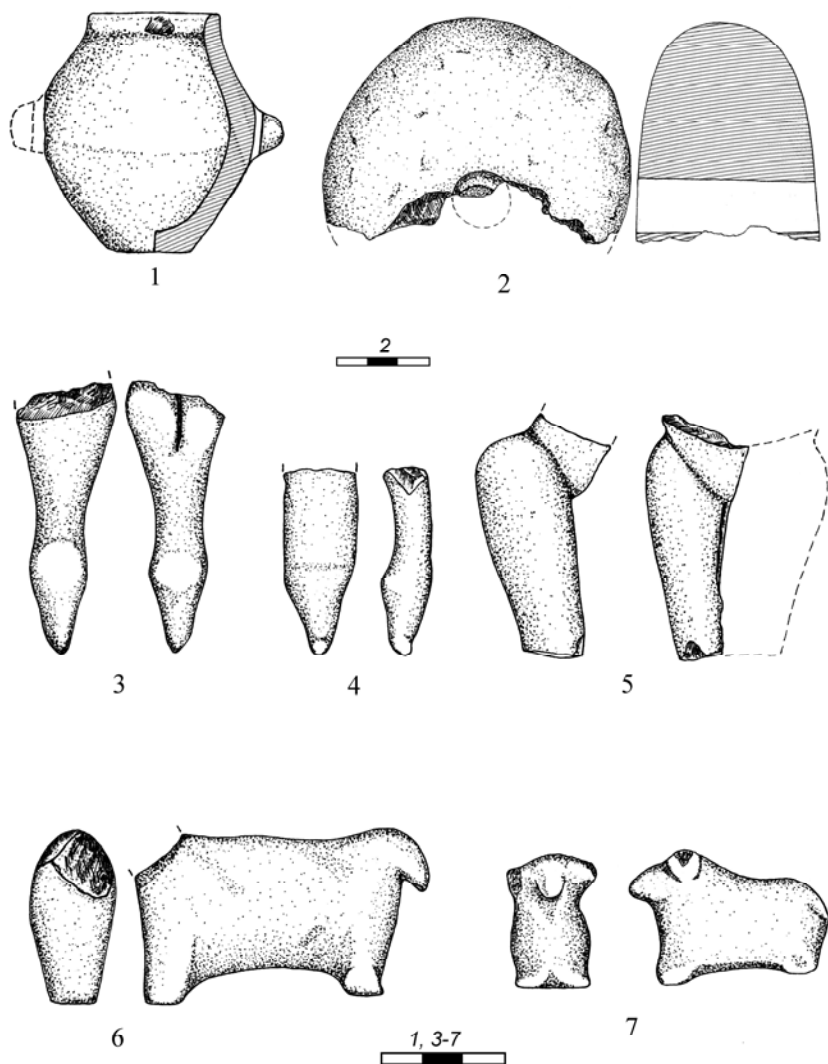

Fig. 2. Drăguşeni-Cetăţuia: 1 – vas miniatural; 2 – greutate de lut ars; 3-5 – statuete antropomorfe; 6, 7 – figurine zoomorfe

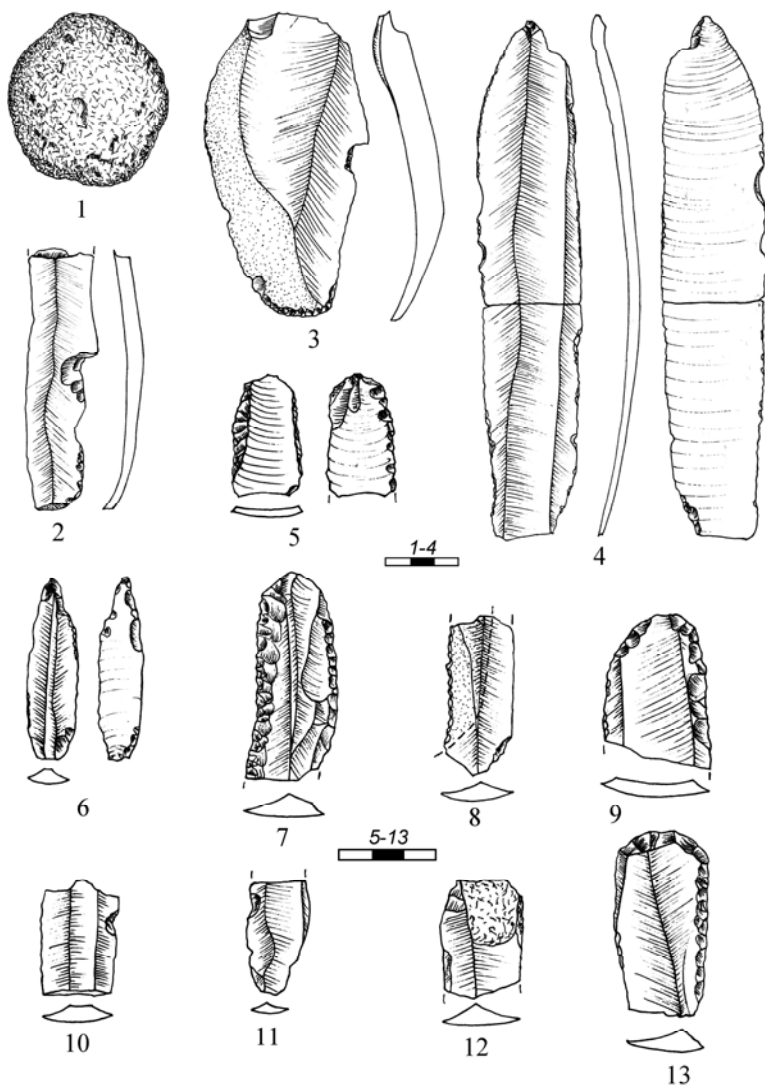

Fig. 3. Drăgușeni-Cetățuia: 1-13 – piese litice

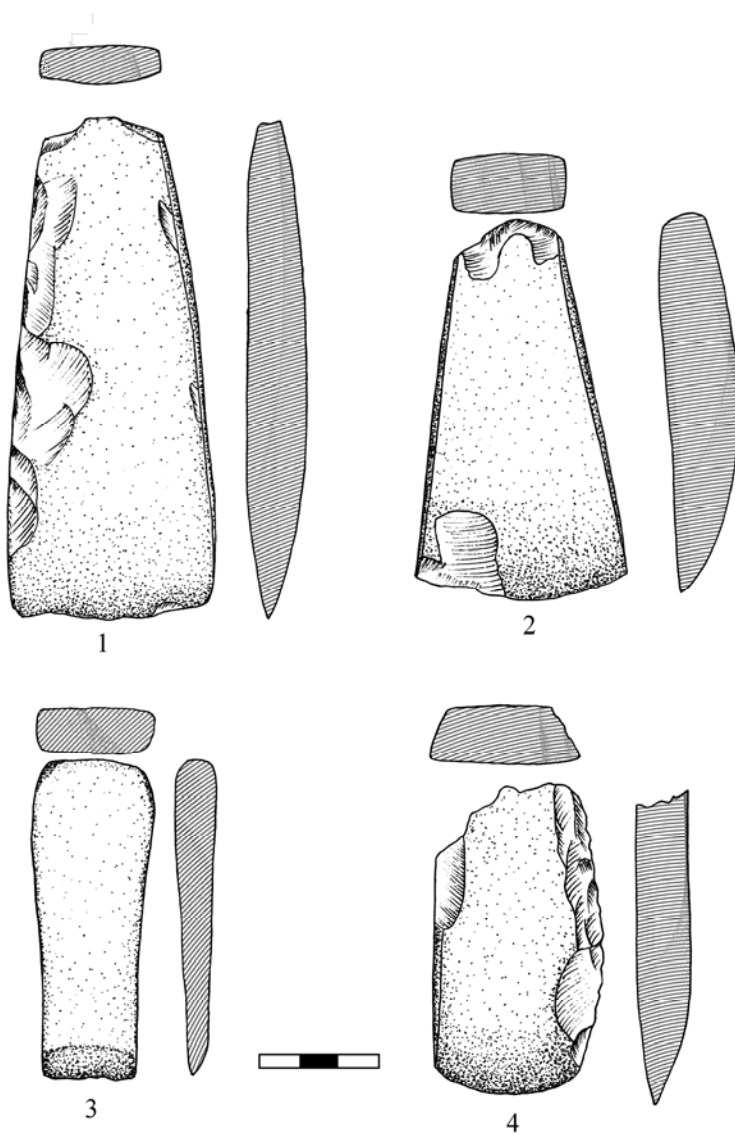

Fig. 4. Drăguşeni-Cetăţuia: 1-4 – piese litice